

Ludvig Mathias Lindemans samlerferd på Romerike i 1870

Folkemusikkinnsamleren og musikkpersonligheten Ludvig Mathias Lindeman var to ganger på Romerike. Første gang, i 1866, var han i områdene rundt Mjøsa. Den andre gangen i 1870, der vi skal følge med på ferden, var han i Sørum og Gjerdrum.

Mon tro om Ludvig Mathias Lindeman hadde store forventninger da han satt på toget fra Oslo sommeren 1870 for å besøke Sørum og Gjerdrum på en av sine aller siste samlerferder. Kanskje var det også pliktfølelse som gjorde at han tok disse turene. I 1860 besluttet stortinget: ”Som Understøttelse for Organist L.M. Lindeman til at samle og utgive norske Folkemelodier 300 Spdlr aarligt”. Når kronemynten ble innført i 1874 tilsvarte den årlige summen 1200 kroner.

En lang rekke somrene fra 1848 hadde han brukt til å samle folketoner i store deler av Sør-Norge. Det var et krevende arbeid - en tilværelse med mye reising og lite komfort. Det mest spennende materialet var gjerne på de mest bortgjemte plasser. Det skulle også stor menneskekunnskap til for å lokke lokalbefolkningen til å synge eller spille for en omreisende innsamler. Men Lindeman hadde et vinnende vesen og den nødvendige tålmodighet til å lykkes i dette arbeidet, noe hans utallige trykte og utrykte folkemusikknedtegnelser viser.

Fra 1866 til la han mange av sine samlerferder til områdene rundt Oslo der han hadde sitt hovedvirke som organist i Vår Frelses kirke, nåværende Oslo Domkirke. Men som han skriver til sin sønn Ole i 1874: ”Og naar jeg skal være hjemme hver Laurdagskveld til Søndags Forretning, saa bliver det kun Tulleri med Udmars, thi at samle Melodier paa Veie og Lier, det bliver kun kleint, om man reiser tidlig og seint uden at standse og give sig ro”.

Vi vet lite om hans turer i Oslos nærområder. I tidligere år, når han var på sine lengre reiser, skrev han hele tiden hjem til sin kone. Postgangen var dog på den tiden slik at hvis han skrev brev hjem på de kortere turene ville han trolig være kommet hjem lenge før brevene.

Kongsvingerbanen ble åpnet i 1862 og på Lindemans reise i 1870 møter han et Romerike som har fått sin del av den nye tid med bl.a. to jernbanelinjer. Miljøet er påvirket av beliggenheten nær Kristiania, og mange har fått oppleve trelasthandelens positive betydning for økonomien. Vårt område har alltid vært tidlig ute med å ta til seg hovedstadens kultur – og lengre ut enn det også; allerede midt på 1700-tallet ble det spilt europeisk dansemusikk på Storgårdene

på Romerike. Senere på 1800-tallet fikk Romerike egne betydelige komponister til selkapsmusikk og storgårdsmusikk som skulle være med på å fortrenge mye av den opprinnelige folkelige tradisjonen. Det kan derfor tenkes at Lindeman ikke hadde de største forventninger når han sitter på toget gjennom Lørenskog og Skedsmo.

Lindeman kaster ikke bort tiden. Den første melodien skriver han ned allerede på toget, eller ”paa trainet ved Fetsund” som han skriver over notene. En munter vise ble den første han noterte ned denne sommeren:

Lampen brænder, rokken surrer
Vinterkvelden er saa lang
Men lig Røg den snart forsvinder
Under munterhed og sang

Hei syng op fallerallala,
Hei syng op fallerallala.

Så går veien til Sørum der han noterer ned to sanger sunget av Marte Martinsdatter Borgen. Neste informant er Lisa Fallet som synger den kjente visa om ”En Herremand saa rig og bold. Han eied Tønder Guld”. Skumle hensikter har herremanden når han treffer den skjønnne Ellen i parken. Men hun er nyforlovet og blankt avvisende til hans beiling. Til slutt blir Herremanden så innpåsliten at Ellen må rope på sin utkårede, Wilhelm. Selvfølgelig kommer han og redder situasjonen! ”Og Ellen favned redderen med salig kjærlighet. Saa ømt de elskede de to og var hinanden tro.”

Av Amund Amundsen Fallet får Lindeman noen meget vakre viser. Kanskje en av de aller vakreste vi har på Romerike er ”Mig tykkes tiden langsom er”. Lindeman skrev sjelden ned mer enn et vers, og dette er en av dem det ikke har lyktes å finne flere til. Trolig er det en soldatvise som handler om uutholdelig hjemlengsel og vantrivsel i felten. Om mulig enda tristere er innholdet i den neste visa som Amund har en meget vakker versjon av: ”Han Ole han tjente i Kongens gård”. Det kommer brev til Ole om at hans kjæreste er død. Og visa ender med at Ole oppgir sin ånde: ”Og kisten var gjort udaf marmor. Der hvile de til sammen til sidste dommedag, de sove i hverandres arme”.

Lindemans neste informant Berthe Nielsen synger en nyttårsviser av presten Claus Pavels. For øvrig en av dem som gjennom sine utgitte dagbøker har bidratt sterkest til å forstå hendelsene som førte til grunnloven i 1814. Behovet for spenning og dramatikk kan ikke ha vært mindre enn i våre dager, for i den neste visa som Berthe synger om Sivald og Thora er det med ingredienser som kjærlighet, svik, død, kirkegård og knokler. Alt som skal til for

en skikkelig spøkelsesviser. Jo verre disse visene var desto mer populære ser de ut til å ha vært. Noen tiår tidligere uttalte Asbjørnsen liten entusiasme for disse visene: "den syndeflod av jammerlige skillingsviser om mord og drab, bortrømte slaver o.s.v. der i alle retninger oversvømmer landet."

I Juliane Persdatter Norbys vise synger hun om han som mistet moderen da han var ett år og om faren som var "forfalden til svir og til drikk, så alting i huset til brændevin gikk. Forgeves jeg bad hannem ofte om brød." Bedre er dette ikke i visa Den stakkars gutten: "Min mamma lagde sig til ro, hun vilde helst i graven bo."

Og slik fortsetter Lindeman ferden med å skrive ned tragiske skillingsviser, saftige riddervisier, religiøse visier og folkevisier. En av hans viktigste informanter skulle bli Ole Andersen. På Frogner møtes de og "Ole Skolemester" synger en lang rekke sanger for Lindeman.

Også på veien videre om Hilton til Gjerdrum skriver Lindeman ned en rekke melodier. Erik Hansen synger bl.a. visa om Sven Svane og den spennende visa om Ridder Aage og Jomfru Else. Av Torgjer Larsen får han Grønbergvisa og den fantastiske visa om Ridder Brynning med 70 vers! Jens Kristian Hansen synger en del stev og visetoner og helt til sist på Flatner får han en versjon av "Han Mass og han Lass" av Hans Haagensen.

Hele 64 melodier har Lindeman med seg hjem fra denne reisen. De fleste av melodiene finnes kun på www.nb.no som håndskrift. Selv om de ikke er blitt omtalt som de mest sentrale i vår folkemusikktradisjon, tegner de et bredt og spennende bilde av de fortellinger og de stemninger som levde blant Romerikinger på midten av 1800-tallet. Like dramatiske som våre tiders såpeserier og krimfortellinger!